

PIENUUDELLA ON VÄLIÄ

KOON KOKEMUS JA SUKUPUOLI

Päivi Rantala

Olen lyhyt. Tarkemmin sanottuna olen lyhyt suomalaiseksi naiseksi. Kouluaikana pituuteni oli 153,5cm (kun hiukan varvistin), nyt se on luultavasti pari senttiä vähemmän. Pienuus on vaikuttanut elämäni, valintoihini ja ratkaisuihini. Olen pohtinut koon merkitystä identiteetilleni, asenteilleni maailmaa ja ihmisiä kohtaan ja myös siihen, miten muut minuun suhtautuvat.

Feministisessä tutkimuksessa ja kulttuurintutkimuksessa kokoa on tutkittu kohdallaisen paljon. Näkökulma on useimmiten kokonormien tuottamisessa, lihavuuden marginalisoimisessa tai koon esittämisessä ongelmana. (Ks. esim. Bordo 1993; Harjunen & Kyrölä 2007; Harjunen 2009; Kyrölä 2010). Useimmissa tutkimuksissa ”koko” tarkoittaaakin suurikokoista tai lihavaa. Esimerkiksi *Koolla on väliä!* -teoksesta puuttuu täysin pienuuden käsitteellistäminen ”kooksii”. Pieni koko ei yleensä aktualisoidu myöskään keskusteluissa, joissa ruumiillisuutta käsitellään (ks. Valtonen 2011). Pienuus ei toki olekaan samalla tavalla problematisoitua kuin lihavuus, joka usein asetetaan yksilön omasta syystä johtuvaksi (Harjunen & Kyrölä 2007, 10); lyhydellehän ihminen ei kovin helposti voi tehdä mitään. Kuitenkin on olemassa myös pienuutta koskevia kulttuurisia oletuksia ja väärinymmärryksiä.

Tässä artikkelissa tarkastelen omia kokemuksiani pienenä tai oikeammin lyhyenä naisena elämisestä sekä sitä, miten pienuus on suhteessa sukupuolirooleihin ja hierarkiaan. Tavoitteenani on tarkastella käytäntöjä, joita pienenä naisena olemiseen liittyy, ja kokoa koskevia stereotyyppioita ja oletuksia. Koko liittyy paljon muuhunkin kuin fyysiseen olemukseen, materiaaliseen ruumiiseen. Se on sosi-

aalinen rooli, osa identiteettiä ja minuuden rakennusainetta ja liittyy kysymykseen ruumiin sopivuudesta tai sopimattomuudesta. Esimerkiksi pituutta ei arkisessa kanssakäymisessä määritellä sentteinä suhteessa keskipituuteen, vaan siihen, miten paljon sen koetaan poikkeavan normista. (Ks. Harjunen 2007, 205; Harjunen & Kyrölä 2007, 18; Valtonen 2011, 19.) Minä asetun pituudeltani normaalikokoisen suomalaisen naisen alarajoille. En siis poikkeaa kooltani ”liikaa”, mutta en myöskään sovi normikokoisen naisen muottiin. Kuten normit usein, myös sukupuoli ja ruumiillisuutta koskeva normi on artikuloimaton. Sen sijaan normien rikkominen on näkyvää (Palin 1996, 233).

Analyysini pohjautuu muistelutyömenetelmään. Tarkastelen kokoa ensisijaisesti omien muistojeni ja kokemusteni avulla laajentaen näkökulmaa teoreettisiin käsitteisiin, kirjallisuuteen sekä muiden kokemuksiin ja kertomuksiin. Muistelutyön lähtökohtana on henkilökohtaisen, subjektiivisen tiedon tuottaminen ja sen arvostaminen: ihmisen jokapäiväisessä arjessaan kohtaamat tilanteet tuovat esiin merkittävää tietoa. Koettujen tapahtumien kertomisen ja kuvaamisen avulla tarkoitukseni on paljastaa yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä toistuvia toimintatapoja sekä yhteiskunnallisia rakenteita. Muistojen avulla pohditaan ja tulkitaan nykyisyyttä ja saadaan asiat liikkeeseen, muutoksen tilaan. (Haug & al 1987; Ylitapio-Mäntylä 2009, 17, 32–35.)

Muistelutyö perustuu yleensä ryhmässä työskentelyyn: jokainen muistelija kirjoittaa muiston paperille kolmannessa persoonassa. Yksikön kolmannen persoonapronominin käyttö etäännyttää eikä nykyinen minä sekoita muistoa. (Autti 1996, 80; Haug 1987). Oma

menetelmäni poikkeaa ryhmämuistelusta, koska työskentelin yksin. Olenkin hakenut ”ryhmää” vertailemalla omia muistojani muiden teksteihin ja kokemuksiin, esimerkiksi Anu Valtosen artikkeleissaan esittämiin kokemuksiin ja kertomuksiin. Lisäksi olen käynyt aiheesta kahvipöytäkeskusteluja ja luke- nut facebook-ryhmässä *Mä en ylety!* käytyjä keskusteluja.

Kirjoittamalla kerrottuja kokemuksia on yhteensä viisi, minkä lisäksi olen valinnut analyysin avuksi kaksi kuvaa. Muistot pohjautuvat tilanteisiin, jotka muistan niin hyvin että pystyn palauttamaan mieleeni hetken tunnelman, paikan ja henkilöt. Muistot ovat kronologisessa järjestyksessä: vanhin muisto on ajalta jolloin oli 16-vuotias, uusin vuodelta 2010 jolloin olin 36-vuotias. Kirjoitin kaikki muistot muistelutyömenetelmän tapaan hän- muotoon. Kirjoitin muistot sellaisenaan, enkä juurikaan tehnyt niihin kirjallisia korjauksia tai analysoinut niitä. Muutaman päivän kuluttua kirjoitin muistot puhtaaksi koneella jät- täen pois vain pari lausetta, jotka eivät enää tuntuneet kuuluvan asiaan. Tässä esittämäni tulkinnat, pohdinnat ja ajatukset ovat synty- neet vähitellen.

PIENI, SÖPÖ JA HOIVATTAVA

Hän on 16-vuotias ja ensimmäisessä kesätyö- paikassaan pienen leipomon pakkaamossa. Työt alkavat viideltä aamulla ja päättyvät puol- liltapäivin, kun muut kaverit vasta heräilevät. Vanhan ja perinteisen leipomon henki on hy- vä, ja hän tuntee heti itsensä osaksi porukkaa. Leipomon vakituiset työntekijät ovat työläi- siä, ihan oikeita työläisiä. He pitävät hänestä; hän ei tosin oikein tiedä miksi. Viola, Sirkka, Leena, Keke, talonmies Pikkarainen, Pena ja muut – heidän juttunsa ovat roiseja, mutta häneen pilkka ei koskaan kohdistu. Ainakaan hänen kuultensa.

Aamuisin Viola ja muut naiset tuovat leipä- kärryt lähelle hänen pakkauspistettään, ”ettei pikkuisen tarvitse kantaa niin kaukaa”. Hän ja toinen kesätyttö, ”hytysenpaskan kokoi-

set”, ovat suosituimmat kaverit korpunpussi- tukseen. Yhtenä aamuna hänen pöydälleen on ilmestynyt pikkuinen pullapitko. Pena on sen hänelle tehnyt.

Hän viihtyy, ja syksyllä lukion alkaessa hän kaipaa heitä. Reteitä puheita, yhteishenkeä, kahvitaukoja, jopa kellokorttia. Sydän hyppää joka kerta kun kaupungilla tulee vastaan leipo- mon auto. Hänen selkänsä on väsynyt laatikoi- den nostelusta eikä koskaan palaa ennalleen.

Tässä muistossa konkretisoituu se, ettei aina voi erottaa sitä, mikä liittyy kokoon, mikä sukupuoleen, mikä luonteeseen ja mi- kä muuhun olemukseen ja ihmisten väliseen kemiaan. Se, että koin minusta pidetyn, nä- kyy viittauksena pienuuteen: olin leipomon vanhempien naisten puheissa ”hytysenpas- kan kokoinen”. Minusta tuskin pidettiin vain pienuuteni vuoksi, vaikka minuun saattoi suhtautua kuin suloiseen ja helliteltävään lapseen, kohdella huolenpidolla ja hoivaa- vasti. Tuolloin en kokenut sitä mitenkään häiritsevänä enkä myöskään muita syrjivänä. Hoivaavuus on kuitenkin asia, joka tuskin kohdistuu isokokoiisiin naisiin tai pienikokoi- siinkaan miehiin.

Vaikka oma muistoni suojelevasta suhtau- tumisesta on tämän muiston kohdalla positiiv- inen, luo hoivaava käytös arjen erilaisissa ti- lanteissa myös hierarkkisen asetelman. Koko tuotetaan arjessa ja erilaisissa käytännöissä, ja pienikokoisen naisen asettaminen hoivatta- vaksi, siliteltäväksi, kosketeltavaksi tai pajat- tavaksi – yleensä hänen tahtomattaan – osoit- taa syrjivien rakenteiden olemassaolon. Kun pienikokoiseen naiseen suhtaudutaan kuin lapseen jolla ei ole aikuisen privaattia tilaa, jonka päätä voi taputtaa tai jota voi nostella tai kantaa, hän asettuu ei-täysivaltaiseen toimi- jan asemaan. (Valtonen 2009, 36–37, 40–41; Valtonen 2011, 17–18.) Kantamista tai nos- telua on isompikokoisten vaikea ymmärtää: miten kukaan voi nostaa aikuisen ihmisen ilmaan? Monet pienikokoiset naiset tietävät, että kyllä voi. Muistan tämänkaltaisia koke- muksia ravintolassa, baarissa tai yökerhossa

ajalta, jolloin olin parikymppinen, hoikka ja siro: baaritiskillä tai tanssilattialla saattaa yllättäen joku (mies) tulla ja nostaa ilmaan. Tällainen puuttuminen toisen yksityiseen tilaan, jopa liikkumisvapauden rajoittaminen, on äärimmäinen lapsellistamisen, jopa mitätöimisen strategia.

Leipomomuiston lopussa tulee esiin myös se, miten lyhyys vaikutti konkreettisesti työn tekemiseen: raskaiden laatikoiden nostelu korkealle vaurioitti nuoren tytön selän pysyvästi. Se, että ei halua kantaa raskasta kassia tai että pyytää antamaan kaupassa tavaran ylähyllyltä ei siis ole vain söpöilyä tai flirttailua. Se, ettei jaksa tai yllä, on totista totta, fyysisistä rajoituksista johtuvaa. Myös monet käytännön asiat ovat hankalia: työpöytää ja -tuolia on lähes mahdoton säätää niin, että

jalat yltävät maahan ja sormet näppäimille. Ison auton ajaminen on epämukavaa ja jopa vaarallista: kun kytkimen painaa pohjaan, jalkaa joutuu ojentamaan suoraksi. Samalla vaalu penkissä alaspäin ja menettää näkyvyyden tielle. ”Sopimattoman” kokoiset ruumiit eivät asetu ”normikokoisille” tehtyyn maailmaan. Tämä koskee niin ”liian” lyhyitä, pitkiä, lihavampia kuin muitakin normista poikkeavia. (Ks. Valtonen 2009, 42; Valtonen 2011, 7. Myös Harjunen & Kyrölä 2007.)

PIENUUDEN EROTISOITUMINEN

Hän luuli pitkään, että se oli vitsi. Toinen luokan isokokoisista kaksosista oli pyytänyt hänet tanssipariksi vanhojentansseihin, ja hän oli suostunut. Harjoitusten alkaessa hän oli

järkyttynyt: poika oli häntä lähes puoli metriä pidempi ja reilusti leveämpi. Kokoero tuntui nololta. Hän ei myöskään ollut ihan varma, kumman kaksosen kanssa tanssi, ja pojat saattoivat välillä vaihtaa paikkaa kenenkään huomaamatta. Tanssiharjoitusten aikana hän ja partneri eivät puhuneet toisilleen sanaakaan.

Alkujärkytyksen jälkeen hän sai todeta, että kaksoset todella satsasivat tansseihin. He opettelivat kuvioita kotona äitinsä kanssa, eikä hänen tarvinnut kertaakaan miettiä, viekö hän vai poika tai osaako tanssipari askeleet. Parin kädet eivät olleet hikisen nihkeät, kuten useimpien muiden poikien. Silti oli jotenkin noloa, kun parina oli luokan isoin poika, eikä tätä noloutta helpottanut se, että myös toisen kaksosen tanssipari oli pienikokoinen tyttö. Wienervalssissa kokoero tuntui erityisen suurelta: kun muut tytöt kauniisti sipsuttaen liihottivat polvistuneen parinsa ympärillä, piti hänen juosta ehtiäkseen.

Katariina Kyrölä toteaa lihavuuden medikalisointia käsittelevässä artikkelissaan: ”Naisten oletetaan olevan kooltaan miehiä

pienempiä, ja *pieni koko myös usein erotisoituu*” (Kyrölä 2007, 63, kursivointi P. R.). Tämä on ainoa pientä kokoa käsittelevä virke *Koolla on väliä!* -teoksessa. Lukiessani tämän hätkähdin: en ymmärtänyt, mihin keskusteluun väite liittyy, etenkin kun sitä ei mitenkään perusteltu. Erotisoitumisen teema ei ole tullut vastaan omissa muisteluissani tai pienikokoisten ystäväni kanssa käymissä keskusteluissa. Silti teema mitä ilmeisimmin on olemassa, vaikka se ei omiin muistoihini kuulukaan.

Vai kuuluisiko sittenkin? Ehkä olen tietoisesti halunnut sulkea aiheen pois mielestäni, koska se on epämiellyttävä ja kiusaannuttava? Olenhan kuitenkin tunnistanut, että etenkin nuorempana minuun ihastuivat suurikokoiset, lähes karhumaiset miehet. Vanhojentanssimuistokin kertoo siitä, miten isokokoiset pojat valitsivat parikseen pienikokoisen tytön. Mistä tämä johtuu? Kulttuurisiin oletuksiin kuuluu, että nainen on miestä pienempi, mutta toisaalta kokoeron ei tule olla liian suuri; tässä tapauksessa se on liian suuri, jopa huomiota

Aukeaman kuvat kirjoittajan kotialbumista.

herättävä. Pienikokoisen naisen olemuksen seksuaalisoituminen ja erotisoituminen liittyvät aivan tietynlaiseen estetiikkaan. Kun tätä tekstiäni käsiteltiin sukupuolentutkimuksen seminaariryhmässä, esiin nousi myös pienen koon yhteys mahdollisiin pedofiilisiin ajatuksiin: pienikokoinen nainen saattaa – joidenkin mielessä – vertautua viattomaan lapseen. Silti en itse halua nähdä tätä yhteyttä ensisijaisena. Aikuinen nainen on aikuinen, vaikka olisikin pienikokoinen, ja hänen seksuaalisuutensa on erilaista kuin lapsen.

Haluun myös korostaa sitä, että pienikokoinen nainen on paljon muutakin kuin ”pieni”. Hänellä on omanlaisensa huumorintaju, luonne, käytös, olemus ja älyllinen kapasiteetti. Naiseuden pelkistäminen vain kokoon ei todellakaan tee oikeutta yksilölle, vaan asettaa kaikki samankokoiset samaan muottiin. Ehkä isokokoiset kaksoisetkin vain sattuiivat haluamaan juuri minut ja luokkakaverini tanssiparikseen – olimme molemmat musikaalisia ja rytmitajuisia, sieviä ja ”kivoja” tyttöjä.

KOON KOMMENTOINTI

Hän on tanssikeikalla pohjanmaalaisen kylpylän ravintolassa. Muut muusikot ovat häntä reilusti vanhempia miehiä, mutta näillä ei ole mitään ongelmaa hyväksyä häntä joukkoonsa. Hänestä tuntuu, että häntä arvostetaan, ei sen vuoksi että hän on nuori ja nätti, vaan koska hän laulajana on yksi bändistä. Hän ei leiki tähteä eikä yleensä nyrpistele muusikkovitsseille. Tosin hänen kuultensa ei luultavasti kerrota niitä härskeimpiä juttuja.

Pianistin soolon aikana yksi tanssijoista, vanhempi mies, lähestyy orkesterikoroketta. Mies näyttää olevan selvinpäin eikä vaikuta häiriöltä, joten hän nojautuu kaiteen yli kuuntelemaan, mitä miehellä on sanottavaa. Ehkä tämä haluaa toivoa jotain kappaletta. Mies kysyy: ”Me tuossa mietittiin, että minkäs ikäinen sinä olet kun näytät niin nuorelta?” Hän kertoo miehelle ikänsä, kaksikymmentäseitsemän. Vasta myöhemmin nousee raivo: miten kenellekään tulee mieleen tulla kysymään ikää ventovie-

raalta ihmiseltä tämän ollessa töissä? Vaikka kysymys onkin viaton eikä tarkoitus varmasti ollut loukata, loukkasi se silti. Oikeuttaako julkinen työ tällaisen tunkeilevuuden? Vai se, että näyttää nuorelta?

Muisto herättää kysymään, mitä asioita toisen ulkonäössä on oikeus kommentoida. Vaikka kysymys ei suuntautunut kokooni, oletin ikätiedustelun johtuvan siitä, että näytin nuorelta, mikä taas paljolti johtui pituudestani. Historiallisesti hienotunteisuus toisen kokoa, ruumiinmuotoa tai poikkeavuuksia kohtaan on suhteellisen uutta; ainakin kansanperinne ja pilkkarunot kertovat siitä, miten toisen ulkomuotoa on saatettu arvostella hyvinkin kovin sanoin (esim. Rantala 2009, 150; Vilkuna 2000, 230). Ehkä on niin, että pientä kokoa kuten lihavuutta ja laihuuttakin on nykyään mahdollista kommentoida, jos se ei ole liian poikkeava. Pienikokoiset naiset kohtaavat usein tilanteen, jossa kokoa tullaan kyselemään (esim. Valtonen 2011, 41.) Itsekin olen ollut usein tilanteessa, jossa pituuttani kommentoidaan: ”Niinkö lyhyt? Sentään yli 150 cm kuitenkin!” En yleensä ärsyynny kyselyistä ja olen suhteellisen sinut pienuuteni kanssa. Silti aina ei jaksaisi vastata odotetulla tavalla, lähteä mukaan humoristiseen pienuutta koskevaan naljailuun.

Anu Valtonen toteaa, miten pituutta koskeviin kysymyksiin ”kuuluu” vastata tietyllä tavalla, esimerkiksi toteamalla, että ”vain 150 cm mutta hyvin on riittänyt”. Oikeanlaista käytöstä on myös se, että pienikokoinen ihminen nauraa pienuudelleen yhdessä toisten kanssa. Myös uhmakkaan humoristinen toimijuus liitetään usein pienuuteen; pieni ja pippurinen on sanonta, jota on vaikea kuvitella liitettävän minkään muun kokoiseen ihmiseen. ”Tavallisen kokoinen ja pippurinen” on täysin mahdoton yhdistelmä. (Valtonen 2009, 44; Valtonen 2011, 15). Reteys, huumori ja sosiaalisen tilan ottaminen ovat itsellenikin tuttuja asioita. En silti ole varma, liittyvätkö ne vain pieneen kokoon vai käyttäytyisinkö samalla tavalla, jos olisin pidempi. Pienuuteen liittyviä arjen sattumuksia ja huvittavia

tilanteita käsittelevät kertomukset ovat toisaalta osoitus soveliaasta tavasta käsitellä aihetta huumorin keinoin.

Huumorin tietoinen käyttäminen voi olla myös osa identiteettityötä ja yhteishengen luomista. Oleellista onkin, kuka kertoo, missä tilanteissa ja mihin sävyyn. Itseironia ja yhdessä (toisten pienikokoisten) kanssa nauraminen on myös vapauttavaa ja me-henkeä luovaa (ks. myös Valtonen 2011, 16). Sitä paitsi vain toinen pienikokoinen voi ymmärtää, miltä tuntuu esimerkiksi seistä tavaratalon oven edessä huitomassa ja hyppimässä, toivoen että joku isokokoisempi pian tulisi pelastamaan nolosta tilanteesta.

KOKO, IKÄ JA NAISEUS

Hän on 22-vuotias, vastavalmistunut sosiaalikasvattaja, ja aloittanut juuri työn musiikki-leikkikerhon vetäjänä. Hän on hyvin epävarma osaamisestaan, vaikka onkin suunnitellut ohjelman huolellisesti. Ennen ensimmäisen muskarin alkua hänen eteensä salin ovelle seisautuu kolmevuotias tyttö, katsoo ylöspäin häneen ja sanoo: ”Sä et taida olla ihan oikea aikuinen.”

Tämä lause seuraa häntä koko sen puolentoista vuoden ajan, jonka hän toimii muskariopena. Vaikka hän opiskelee lisää ja saa varmuutta työhönsä, hän ei silti, kertaakaan, tunne olevansa oikea aikuinen. Puolentoista vuoden jälkeen hän hakee, ja pääsee, yliopistoon opiskelemaan sosiologiaa.

Tästä muistosta tulee väistämättä mieleen tunne siitä, ettei osaa, ettei ole pätevä eikä tarpeeksi aikuinen ottamaan tilanteita haltuun: olen pieni ja näytän nuorelta. Näillä asioilla ei välttämättä ole mitään tekemistä toistensa kanssa, mutta silti niistä tässä muistossa tulee yhtä. Kokemus pienuudesta niin henkisesti, ammatillisesti kuin fyysisestikin, säilyi niin kauan kuin olin työssä, jossa en tuntenut oloni kotoisaksi ja osaavaksi.

Koen myös, että sosiologian opintojen aloittaminen oli jonkinlaista kompensatiota:

kerrankin pärjäsin, osasin ja olin aikuinen. Olin ainejärjestön puheenjohtaja, lauluyhtyeen perustaja, tärkeä ihminen. Sosiologia on, jos ei nyt kovaa tiedettä, niin ainakin aikuisten tiedettä. Myös asenteeni maailmaan oli vahvasti rationaalinen; noina muutamana vuonna halveksin heikkoutta ja etenkin romantiikkaa, naisellista hömpötystä ja pehmeyttä. Vasta vähitellen opin taas löytämään elämästä muitakin kuin järjellä ja (yhteiskunta) tieteellisellä logiikalla perusteltavissa olevia asioita, antamaan aikaa ja tilaa myös muunlaisille ajatuksille, tekemisille ja kokemuksille. Ehkä se, että ulkonäköni oli niin vahvasti ”pieni nainen”, pakotti ottamaan vahvan, jopa ”miehisen” järkeilijän roolin, jossa ei ollut tilaa ”hömpälle”.

Aikuiset eivät välttämättä tuo suoraan esiin oletuksiaan nuoresta iästä, mutta usein oletukset huomaa käytöksestä: Alkossa minulta kysytään silloin tällöin papereita ja työkaverit, jotka eivät tiedä ikääni, saattavat suhtautua minuun kuin nuoreen opiskelijaan. Ruumiin kokoon kytketään usein myös oletusluokka-asemasta, joka taas usein liittyy sukupuoleen sekä etnisyyteen ja ihonväriin. Nämä kytkökset ovat monitahoisia ja usein tiedostamattomia. (Harjunen & Kyrölä 2007, 10, 33.)

Vaikka monissa tutkimuksissa onkin todettu, että pitkät ihmiset ovat usein paremmin palkattuja ja paremmissa asemissa kuin lyhyet (esim. Valtonen 2009, 46), en koe, että oma uskottavuuteni olisi kiinni pituudesta. Työskentelen humanistisella alalla, jossa koolla tai ulkonäöllä ei ole yhtä paljon merkitystä kuin vaikkapa bisnesmaailmassa tai politiikassa. Ehkä teen uskottavuutta myös muilla keinoin: äänenkäytöllä, esiintymisellä ja tilan ottamisella esimerkiksi asennon tai joko luontevan tai tarkoituksellisesti tehdyn rentouden, jopa retheyden avulla.

Hän on viettämässä kolmekymppisenä yliopilaaksi kirjoittaneen ystävänsä lakkiaisia ravintolassa. Samassa paikassa juhlietaan myös tunnetun mallin polttareita, ja vieraat ovat suurelta osin tämän malliystäviä. Hän sattuu naistenhuoneeseen yhtä aikaa muutaman polt-

tariseurueeseen kuuluvan naisen kanssa – ja huomaa välittömästi olevansa aivan eri sarjaa näiden kanssa. Hän ylettyy 180-senttisiä, korkokenkiä ja kiharaisia punaisia peruukkeja käyttäviä naisia suunnilleen napaan saakka ja tuntee itsensä juhla-asusta huolimatta nukka-vieruksi, kulahtaneeksi, pieneksi ja pulleaksi. Toisaalta hänestä tuntuu kuin olisi joutunut samaan pieneen tilaan yhdessä viiden hirvenvasan kanssa: pitkiä kapeita raajoja on joka puolella, ja paradoksaalista kyllä hän kokee myös olevansa ainoa tavallisen kokoinen ja näköinen joukossa. Naiset tuskin huomaavatkaan hänen olemassaoloaan.

Tässä muistossa muutaman vuoden takaa näkyy se, miten oma pieni kokoni ja toisaalta tavallisuuteni naisena asettuvat suhteeseen naistenlehdistä tutun mallikokoisien vartalon kanssa.

Kokemus nuhrisuudesta ja vaatimattomuudesta ei kuitenkaan ollut ainoa mallityttöjen kanssa jonottaessani herännyt tunne: tavallaan tunsin olevani ainoa ”normaali” ja tavallinen tuossa pitkäsäärysten kapeiden naisten joukossa. Mallien maailma on niin kaukana omastani, että se tuntui vieraalta ja muoviselta, epätodelliselta ja epäarkiselta suhteessa omaan elämäni, jossa pitkätkään ihmiset eivät yleensä näytä yhtä laitetuilta kuin nämä juhlivat mallitytöt. Minulla ei ole mahdollisuutta kokea, millaista olisi olla pitkä ja hoikka, sopia mihin tahansa vaatteeseen ja herättää huomiota koollani. Pitkä ja iso nainen voi hyvin harvassa tilanteessa kokea olevansa pieni (ks. Väättäin 2007, 265), pienikokoinen taas on ja pysyy pienikokoisena. Oma naisellisuuttani on mahdotonta sovittaa mallimuottiin tai tuottaa tavalla, jossa korostuvat pituus, hoikkuus ja näyttävyys. Monet muunnelliset naiseuden esittämisen ja tuottamisen tavat taas ovat mahdollisia.

TARVITTAISIINKO KRIITTISTÄ PIENUUSTUTKIMUSTA?

Koko tulee tiedostetuksi vasta kun arkipäiväiset tilanteet ottaa havainnoinnin kohteeksi.

Esimerkiksi tilanteet, joissa joutuu istumaan sohvalle jossa jalat eivät yllä maahan, kurottelemaan tai varvistelemään, aktualisoivat ”sopimattoman” pienen koon. Toisaalta oma kokemus koosta saattaa järkkyä ja muuttua, kun vaikkapa liikkuu kulttuurissa, jossa suurin osa väestöstä on itseä pienempiä. Anu Valtonen (2009) kertoo, miten reppumatkalla Etelä-Amerikassa hän, pienikokoinen tumma nainen, yllättäen olikin pitkänhuiskea blondi.

Pieni koko tuotetaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti eri tavoin ja sille annetaan erilaisia merkityksiä. Vaikka kokemukset olisivatkin erilaisia, muistoihin liittyvät yhteiskunnalliset ja kulttuuriset valtamekanismit ovat tunnistettavissa. (Autti 1996, 81; Hasanen, Koivunen & Kolehmainen 2010, 38; Haug 1987; Ylitapio-Mäntylä 2009, 27.)

Nostin artikkelin alussa esiin sen, että pientä kokoa ei yleensä lueta kooksi; esimerkiksi feministisessä tutkimuksessa ruumiin kokoa ei käsitelty lähinnä hoikkuusideaalin ja sen kritiikin kautta (ks. Harjunen 2010, 55). Kriittinen lihavuustutkimus on kuitenkin nostanut esiin samantyyppisiä kysymyksiä kuin mihin itse olen tässä artikkelissa pyrkinyt: se, mitä käsitämme normaalina tai epänormaalina, hyväksyttävänä tai ei-hyväksyttävänä ruumiin kokona tai muotona, tuotetaan sosiaalisissa suhteissa. Erona on toki se, että pientä kokoa, pituutta, koskeva keskustelu ei lähde lääketieteellisistä lähtökohdista. Pienuus ei ole kansanterveydellinen ongelma eikä sitä kontrolloida. Silti se on teoreettisesti nostettava mukaan keskusteluun ruumiin koosta.

En ajattele pienuuden olevan lähtökohteisesti ongelma tai positiivinen asia. Olen nostanut esiin sekä tilanteita, joissa koolla on merkitystä tai joissa muut ominaisuudet ovat sitä tärkeämpiä. Asioiden ja muiden käytöksen tulkitseminen vain yhden ulottuvuuden tai ominaisuuden kautta tyypistää todellisuutta ja mitätöi maailman monipuolisuuden, ristiriitaisuuden ja värikyyden. Pienuuden tarkastelu muutenkin kuin ”ongelmana” tai siihen kohdistuvat vallankäytön käsitteen purkaminen voi auttaa hahmottamaan ti-

lanteita, ”joissa tiukkarajaiset ruumisnormit löystyvät, säröilevät tai purkautuvat, vaikka vain hetkeksikin” (Harjunen & Kyrölä 2007, 30). Itse olen jo muistelutyön ja tämän tekstin kirjoittamisen avulla tullut tietoisemmaksi pienuutta koskevista oletuksista, käytännöistä ja toimintatavoista. Jos muutos alkaa yksilön tiedostamisesta, seuraava askel voisi olla tietoisuuden, kokemuksen välittäminen

eteenpäin tiedoksi. Ehkäpä pienetkin tarvitsivat samankaltaisia vapautusliikkeitä joita lihavilla jo on?

FT Pälvi Rantala on rovaniemeläinen kulttuurin, historian ja yhteiskunnan tutkija.
palvi.rantala@ulapland.fi

KIRJALLISUUS

- Autti, Mervi 1996: Muistelutyön kautta mielen omakuvaan. Teoksessa Naskali, Päivi (toim.): *Pulpetti ja karttakeppi? Feministisen pedagogiikan kysymyksenasetteluja*. Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta, Rovaniemi, 79–86.
- Harjunen, Hannele 2007: Lihavuus välitilana. Teoksessa Kyrölä, Katariina & Harjunen, Hannele (toim.): *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. LIKE, Helsinki, 205–228.
- Harjunen, Hannele 2009: Women and Fat: approaches to the social study of fatness. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Harjunen, Hannele 2010: Naiset ja lihavuus. Näkökulmia yhteiskuntatieteelliseen lihavuustutkimukseen. Lektio. Naistutkimus – Kvinnoforskning 2/2010, 55–58.
- Harjunen, Hannele & Kytölä, Katariina 2007: Johdanto. Teoksessa Kyrölä, Katariina & Harjunen, Hannele (toim.): *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. LIKE, Helsinki, 9–48.
- Hasanen, Kirsi, Koivunen, Tuija & Kolehmainen, Marjo 2010: Minä olen muistanut. Huomioita vuosituuhannen vaihteen suomalaisesta feminismistä. *Naistutkimus–Kvinnoforskning* 23:1, 35–47.
- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne 1996: Paikantuminen. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat*. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere, 271–292.
- Kyrölä, Katariina 2007: Lihavuusvaara! Pelon politiikka ja lihava ruumiillisuus Helsingin Sanomissa. Teoksessa Kyrölä, Katariina & Harjunen, Hannele (toim.): *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. LIKE, Helsinki, 49–82.
- Kyrölä, Katariina 2010: The Weight of Images. Affective Engagements with Fat Corporeality in the Media. Turun yliopisto, Turku.
- Lahikainen, Outi 2007: ”Ihmisiä oli oikeastaan vain kahdenlaisia, lihavia ja laihoja”. Syömisen ja laihutumisen ambivalenssi Margaret Atwoodin romaanissa Rouva Oraakkeli. Teoksessa Kyrölä, Katariina & Harjunen, Hannele (toim.): *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. LIKE, Helsinki, 107–132.
- Pajala, Outi 2007: ”Mielessä hämötti punainen mekko”. Vaate, sukupuoli ja laihduttaminen Painonvartijat-yrityksen ”menestystarinoissa”. Teoksessa Kyrölä, Katariina & Harjunen, Hannele (toim.): *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. LIKE, Helsinki, 83–106.
- Palin, Tutta 1996: Ruumis. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat*. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere, 225–244.
- Rantala, Pälvi 2009: *Erilaisia tapoja käyttää kylähullua. Kalkkimaan pappi aatteiden ja mentaliteettien tulkkina 1800-luvulta 2000-luvulle*. k&h, kulttuurihistoria, Turku.
- Valtonen, Anu 2009: Pikkujuttu – tarina koon tuottamisen käytänteistä. Julkaisussa *Kulutustutkimus*. *Nyt* 1/2009, 35–52.
- Valtonen Anu 2011 (forthcoming) *Height matters: Practicing consumer agency, gender and body. Consumption, markets and culture*.
- Vilkuna, Kustaa H. J.: Herotes oli koira: humoristinen puhe rikoksena. Teoksessa *Rikos historiassa*. Toim. Olli Matikainen. Jyväskylän historiallinen arkisto vol. 5, 229–266.
- Väätäinen, Hanna 2007: Tilan ottaminen, vammaisuus ja suurikokoisuus yhteisötanssissa. Teoksessa Kyrölä, Katariina & Harjunen, Hannele (toim.): *Koolla on väliä! Lihavuus, ruumisnormit ja sukupuoli*. LIKE, Helsinki, 251–276.
- Ylitapio-Mäntylä, Outi 2009: *Lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä*. Acta Universitatis Lapponiensis 171. LUP–Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.